

*Vilniaus Aukštojoje pily. Nedidelis kambarys su skliautais.
Langai siauri, mažučiai, palubėse. Vidury kambario
pailgos ažuolinės nedažytos skobnys³, į kurias priglaustos
kelios su aukštomis atramomis, taip pat nedažyto ažuolo
kėdės. Aplinkui kambario, pasieniais, balti ažuoliniai
suolai. Kėdėse, skobnių galuose, sėdi du lenkų riteriai,
kalavijais pasirėmę.*

HENRIKAS MAZOVĖTIS (*jis vyskupo drabužiais apsita-
sęs. Matyti, labai susijaudinęs, žingsniuoja išilgai kambario
ten ir atgal*). Taip mane sutikti!.. Mane, kunigaikštį, aukš-
tą Bažnyčios dignitorių⁴ ir svarbiausiąjį karaliaus patarėją!..
Patsai didysis Romos ciesorius⁵ nebūtų drįsęs tiek užgauti
mane ir mano asmeny įžeisti šventosios Bažnyčios ir lenkų
karaliaus garbę... (*Trindamas delnus*) Ha! Gerai, aš šito ne-
užmiršiu, niekad neužmiršiu, šventosios Bažnyčios vardu
sakau jums – neužmiršiu!...

JONAS iš BYCHOVO. Tiesa, sutiko mus čia taip, jog rankos
niežti ir pačios kirvio griebiasi. Nederėjo Didžiajam ku-

---

³ Senovinis (ppr. sunkus, ilgas) stalias.

---

⁴ Aukšto rango Katalikų bažnyčios pareigūnas (vyskupas, kardinolas
ar aukštą bažnytinį titulą turintis asmuo).

---

⁵ Monarchas arba imperatorius. Šis terminas vartojamas kaip pasaulietinės valdžios
ir galios simbolis, pavyzdžiui, Evangelijoje pagal Matą.

nigaikščiui tiek niekinti savo brolio ir dargi valdovo pasiuntinius.

ZINDRAMAS iš MAŠKOVICŲ. Matyti, kad čia šalis dar laukinė ir riteriško mandagumo nenusivokianti.

JONAS iš BYCHOVO. Tik riteriškų papročių nežinojimu ir galima kunigaikštį pateisinti. Kitaip nieko kito mums nebeliktų, vien tik šaukti jį išlyginton aikštėn kalaviju atsakyti už mūsų įžeidimą, nors jis yra Didysis kunigaikštis ir krašto valdovas.

HENRIKAS MAZOVĖTIS. Nėra ir negali būti jam pateisnimo! (*Sustojęs ties riteriais*) Jei jis, nesuteikęs man deramos pagarbos, nusidėjo savo broliui karaliui, kurio esu pasiuntinys ir atstovas, tai įsivaizduokit sau, kiek turėjo nusidėti šventajai Bažnyčiai, kurios aukštas dignitorius esu!.. (*Pakėlęs ranką su ištiestu aukštyn pirštu*) Suprantate?..

ZINDRAMAS iš MAŠKOVICŲ. Tiesą ponas sakai. Aš manau, kad jis dabar nieku būdu neišvengs pragaro ugnies!..

JONAS iš BYCHOVO. Jei dvasininkas laiko savo rankose dangaus išdinės raktus, visai teisinga, kad jam kiekvienas, net patys galingiausi valdovai, teiktų atitinkamą pagarbą.

HENRIKAS MAZOVĖTIS (*atsisėsdamas kėdėn, piktai*). Nedera jums, pasauliečiams, neturintiems Dievo malonės, svarstyti, kas danguje teisinga, kas ne!..

ZINDRAMAS iš MAŠKOVICŲ. Tiesą ponas sakai. Paprastas žmogus, kad ir bajoras, niekuomet nesupras Dievo paslapčių. Tai gali tik dvasininkas, kuris gavo tam reikalui ypatingą Šventosios Dvasios malonę...

JONAS iš BYCHOVO (*pasidėjo kalaviją ant kelių ir atsilošė kėdėje į atramą*). Bet aš taip manau, kad ir šiuo atveju Dievas pasielgė teisingai: riterių luomo žmonėms leido vartoti kalaviją, kirvį ir kiekvieną ginklą, kuris puolimui ir apsigynimui tinka. Dvasininkams gi suteikė dangaus raktus ir šventųjų dangaus paslapčių supratimą.

ZINDRAMAS iš MAŠKOVICŲ. Tikra tiesa tavo žodžiuose, riteri iš Bychovo.

HENRIKAS MAZOVĖTIS (*dar labiau susierzinęs, pašoka iš vietos ir sudaužo kumščiu į skobnis*). Tokios kalbos jau ne vieną pasaulietį nuvedė į laužą! Jei Dievas nesuteikė jums savo malonės suprasti, kas yra dangaus dalykai, neturite reikalo apie tai nei kalbėti, nei galvoti. Velnias jus gundo sekti nelabojo Viklifo pėdomis!..

ZINDRAMAS iš MAŠKOVICŲ. Tavo tiesa, pone. Pasauliniam žmogui neverta kalbėti apie tai, kas yra jam paslaptis.

HENRIKAS MAZOVĖTIS (*sėsdamas ant suolo, skobnių gale*). Kalbate, apie ką jums net galvoti nedera. Ha, o kuo turite pirmon galvon pasirūpinti, to žinoti nenorite... (*Atsikėlęs vėl ima žingsniuoti išilgiai kambario ten ir atgal*) Kur dingo tasai monachas⁶ Skarbekas? Kur jis yra? Kodėl jo iki šiol nesuradote? Ar gal aš pats turiu jį surasti!..

JONAS iš BYCHOVO. Aš jau seniai pasiunčiau savo žmones suieškoti jį.

---

⁶ vienuolis

HENRIKAS MAZOVĪETIS. Jis juk turējo pamokyti šī lauki-
nī valdovā, kaip jam pridera sutikti galingo lenkū karaliaus
pasiuntiniai!.. Ha, ir dingo kaip žemēn prasmegēs!..

JONAS iš BYCHOVO. Matyti, dar mano žmonēs jo nesurado,
kad nieko nepranešē...

HENRIKAS MAZOVĪETIS. Be manēs nesugebat atlikti net
tokie menkniekio, kaip surasti šiam tvarte visiems žinomā
žmogū!..

ZINDRAMAS iš MAŠKOVICŪ (*atsistojēs*). Manai, pone,
kad lengva čia surasti? Nei mūsū kalba su jais gali žmogus
susikalbēti, nei kurį jų pasiklausti... (*Nusiima nuo galvos šal-
mā ir padeda ant skobnių*)

JONAS iš BYCHOVO. Mums nedraugingi, niaurūs ir nesukal-
bami žmonēs čia gyvena. Jie dar baidosi krikščioniško veido.

ZINDRAMAS iš MAŠKOVICŪ. Jie mūsū, matyti, nemēgsta,
ir kiekvienas jų vilko akimi į mus žiūri. (*Pamoja ranka*) Ne-
krikščioniška tai dar šalis, nors ir pašventinta šventu krikš-
tu! (*Atsisēda vėl kēdēn*)

JONAS iš BYCHOVO. Aš manau, kad juose dar velnias sēdi, ir
todēl matyti krikščioniškā veidā jiems labai nemalonu.

HENRIKAS MAZOVĪETIS (*sustojēs ties riteriais ir grasin-
damas jiems pirštu*). Nepiktažodžiaukite Dievui ir šventam
krikštui, kurį jie visi yra gavę!.. Nusidēsite Šventajai Dvasiai,
o nusidēję amžino neteksite išganymo... Velnio gundomi
kalbate!..

Riteriai atsistoja ir žegnojasi.

Na, taip geriau... O tai kalbate, nieko nenusimanydami... (*Sėsdamas kėdėn*) Laukiniai jie, bet Dievo malonės paliesti, ir dangaus vartai nėra jiems uždaryti. (*Ramiau*) Ar katras jūsų nematėte šito... šito laukinio kunigaikščio, (*pro dantis*) gyvulio neišauklėto?..

JONAS iš BYCHOVO. Aš jį buvau sutikęs, pone.

HENRIKAS MAZOVIETIS. Na, ir ką?..

JONAS iš BYCHOVO. Pasveikinau jį žodžiu ir galvos linktelėjimu, kaip riteriui dera, o jis į mane vos pažvelgė iš paniūrų, lyg aš būčiau ne bajoras, ne riteris, kuris jau seniai aukso pentinus ir riterio juostą dėvi. (*Grasinamai*) E, kad jis ne valdovas būtų! Pamokinęs būčiau, kaip jam dera senas kareivis pagerbti.

HENRIKAS MAZOVIETIS. Ir tu, riteri, jam nieko nepasakei?

JONAS iš BYCHOVO. Ką aš galėjau pasakyti, jei jis net nesustojo, mane pamatęs? (*Krūptelėjęs pečiais*) Kažką sumurmėjo praeidamas, matyti, savąja kalba, kurios nė vienas tikras krikščionis negali suprasti.

ZINDRAMAS iš MAŠKOVICŲ. Žmoniškai jis gal ir nemoka kalbėti. (*Sumojęs ranka*) Laukinė tai, pone, šalis!..

HENRIKAS MAZOVIETIS (*pašokęs iš vietos ir sudaužęs kumščiu į skobnis*). Kodėl nesustabdei ir nepareikalavai, kad jis mus tuojau priimtų su derama pagarba ir tuo atitaisytų savo apsileidimą?.. (*Nusigrėžęs nuo jo*) Bet ne! Jūs ir tokio menkniekio nesugebate... Prabilti žmoniškai, kur reikia, nemokate...

JONAS iš BYCHOVO. Kalbėti aš tikrai nemoku: ne pamokslininkas, ne vienuolis esu, bet riteris. Su kirviu gi aš jam kelio pastoti jo pily negalėjau.

HENRIKAS MAZOVĖTIS (*vis labiau įtūždamas žingsniuoja vėl išilgai kambario, užupakal rankas sunėręs. Su panieka*). Ką jūs galite? Nieko negalite, tik vienas vargas su jumis! Išmintingas žodis, kur tinka, pasakyti – tai ne kalavijų pamatažgoti⁷... (*Su paniekos šypsena*) E, riteriai...

ZINDRAMAS iš MAŠKOVICŲ (*tvirtu balsu*). Neprotingas ir nedoras tas žmogus, kas jis bebūtų, nors ir aukštos kilmės dvasininkas, kuris ant riterių luomo loja!

HENRIKAS MAZOVĖTIS (*ties Zindramu sustojęs, piktai*). Skaitykis su žodžiais. Užmiršai, su kuo kalbi.

ZINDRAMAS iš MAŠKOVICŲ (*ramiai*). Ir tu, pone, neužmiršk, su kuo kalbi. Seni riteriai esame, mūsų lauke aukso pentinus įsigiję. Tau, garbingų kunigaikščių kilmės vyrui, nedera riterių luomo žeminti.

HENRIKAS MAZOVĖTIS (*tyliau*). Aš ne riterių luomą žeminu, bet sakau, kad be manęs jūs patys nieko nesugebate.

ZINDRAMAS iš MAŠKOVICŲ. Tu, pone, galva. Mes tik tavo palydai.

JONAS iš BYCHOVO. Nei kalbėti, nei derėtis mes nesiėmėm. Bet jei tau, pone, pavojus grės, ei! – tada pamatysi, ar mudu ką galime!..

HENRIKAS MAZOVĖTIS. *Pax, pax*⁸!.. (*Nusigręžęs, vėl žingsniuodamas*) Bet kurgi tasai Skarbekas dingo?.. Ar čia

---

⁷ pamojuoti, pamosuoti

⁸ Taika, taika! (Lot.)

pagyvenęs ir jisai prisigėrė laukinio raugo ir nenori žinoti, kad mes čia tebesame!

JONAS iš BYCHOVO. Kantrybės, pone. Manau, jam nelengva sužinoti, kad jau esame atvykę.

ZINDRAMAS iš MAŠKOVICŲ. Tarp laukinių, su kuriais dargi žmoniškai nesusikalbėsi, sunkiau ką sužinoti negu giriuje.

HENRIKAS MAZOVIETIS (*atsisėdęs kėdėn*). Jau geri pietūs, ponai, o mumis dar niekas nesirūpino.

JONAS iš BYCHOVO. Ko ponas aimanuoja? Maišai mūsų dar pilni – atsinešim ir pavalgysim. Keptos žvėrienos ir duonos užteks mums ir mūsų žmonėms.

ZINDRAMAS iš MAŠKOVICŲ. Tau, pone, surasim dargi visai neblogo vyno.

HENRIKAS MAZOVIETIS (*išškėsdamas rankas*). Bet kaipgi tai?.. Juk mes esame karaliaus pasiuntiniai!

ZINDRAMAS iš MAŠKOVICŲ. Tai jau tau, pone, reikia tuo rūpintis. Mes galime tik savo riterių garbę saugoti, o jos čia niekas dar nėra užgavęs.

JONAS SKARBEKAS (*įėjęs, žemai nusilenkęs visiems*). *Laudetur Jesus Christus!*⁹..

RITERIAI (*palenkdami galvas*). *In saecula saeculorum*¹⁰.

HENRIKAS MAZOVIETIS (*atsistoja ir, rankom į šonus įsirėmęs*). A, *reverende*¹¹!.. Pagaliau!.. Kur, reverende, buvai dingęs?.. Kuo, reverende, man išaiškinsi, kad mes čia jo nie-

⁹ „Garbė Jėzui Kristui.“ (Lot.)

¹⁰ „Per amžių amžius.“ (Lot.)

¹¹ gerbiamasis

ku būdu surasti negalėjome?.. Ar gal, reverende, tyčia nuo mūsų pasislėpei kaip lokys lauže?..

JONAS SKARBEEKAS (*sudėjęs rankas ant krūtinės ir žemai nusilenkdamas*). Ak, *serenissimi*¹²! Aš vos tik sužinojau, kad jūsų malonybės esate atvykę Aukštojon pilin!

HENRIKAS MAZOVĖTIS. Reverendus tik dabar sužinojai?.. (*Kraipydamas galvą*) Ai, ai!.. Ar, reverende, girioje gyvenį, ar gal, reverende, tavo akys aptemusios, tavo ausys apkurtusios, kad nei girdi, nei matai?.. Ir tokiu žmogumi Krokuvoj pasitiki!..

JONAS SKARBEEKAS. Reverendissimus nenumano, kaip sunku čia kas sužinoti. Net tie, kurie mūsų kalbą supranta, nenori žodžiu prabilti į žmogų, kuris kryžių gerbia. (*Tyliau, lyg paslaptį išduodamas*) Jie, reverendissime, nors šventu krikštu krikštyti, nepakenčia kiekvieno, kuris tikrą Dievą garbina.

ZINDRAMAS iš MAŠKOVICŲ. Tiesą vienuolis sako. Aš irgi jau pastebėjau, kad nesame čia pageidaujami svečiai.

JONAS iš BYCHOVO. Matyti, kiek vilką bepenėsi, vis tiek vilkas į mišką žiūri.

HENRIKAS MAZOVĖTIS (*atsisėdęs, ramiau*). Man čia, reverende, nezaunyk¹³ niekų! Draugai jų esame ir draugais turime pasilikti. To reikalauja mūsų labas ir karalienė! Veltui negali žūti josios didžioji auka.

---

¹² kilniausieji, šviesiausieji, didingiausiai

¹³ Menkinamai – niekus kalbėti, tauzyti, prašyti.

JONAS SKARBEEKAS. Kad to neatsitiktų, kasdien į dangų plaukia mūsų karščiausios maldos. Bet, serenissimi, čia visa ko tenka laukti, tik nieko gera. Jie negali mums dovanoti, kad mes esame jų draugai.

JONAS iš BYCHOVO. Tai galime dar būti jiems priešais. Ko iš atkaklaus lietuviu geruoju neišgauname, ar ne pravarčiau būtų kalaviju pamėginti?

ZINDRAMAS iš MAŠKOVICŲ. Negudriai kalbi, pone. Kalaviju iš jų nieko neišgausi – tai plėšrūs žmonės, ir daugel teko nuo jų kentėti lenkų žemėms.

HENRIKAS MAZOVETIS. Ne jums dera kalbėti apie tai, ką gudriausios lenkų karalystės galvos yra sumaniusios! (*Piktai pašnairavęs, kurį laiką tyli. Aprimęs, tyliau, aiškindamas*) Didelę klaidą padarė karalius, kad, su mumis nepasitaręs, pavedė kunigaikščiui Skirgailai Lietuvą valdyti. Voluinė ir Podolė buvo jo pažadėtos kaip kraitis lenkų karalystei... O kur dabar tie kraštai, kur karaliaus pažadai?.. Atitaisyti klaidos, išreikalauti žadėtų lenkų žemei kraštų esame pasiūsti!.. (*Sudaužęs piktai į skobnis kumščiu*) Štai kuo turime rūpintis, sakau jums!

JONAS SKARBEEKAS. Bijau, serenissimi, kad geruoju čia nieko neišgausime.

HENRIKAS MAZOVETIS. Nezaunyk, reverende, niekų!.. Kad mums pavesta, turime išgauti...

JONAS SKARBEEKAS. Šiomis dienomis Skirgaila per prievartą sulaikė Lydos kunigaikštystę Oną Duonutę. Sėdi dabar ji uždaryta pily kaip kalinė, ir tik jūs, serenissimi, galite ją

gelbėti. Ji krikščioniškai auklėta, ir jos motina buvo iš lenkų žemės.

JONAS iš BYCHOVO (*raitydamas ūsus*). Netikę būtume vyrai ir niekam verti riteriai, jei neužtartume silpnos moters ir dargi tokios aukštos kilmės mergelės.

HENRIKAS MAZOVĖTIS. O kodėl gi tu, reverende, neužtarei jos? A? (*Barbindamas į skobnis pirštais*) Pabijojai valdovo, kuriam dvasios tėvu buvai Krokuvos kapitulo¹⁴ paskirtas.

JONAS SKARBĖKAS. Ką reiškia kunigaikščiui mano žodis? Jis, reverendissime, neprisileidžia manęs, nė kalbėti su manim nenori.

HENRIKAS MAZOVĖTIS. Per prievartą sulaikė ją, sakai? Hm... O kokis reikalas mums į šį dalyką kištis ir erzinti Skirgailą?

ZINDRAMAS iš MAŠKOVICŲ (*iš lėto sakydamas, į Henriką pažvelgęs*). Tai ne vyro, ne riterio kalba.

JONAS SKARBĖKAS. Mūsų šventoji karalienė ir karalius skyrė ją Mozūrų kunigaikščiui. Pakeliui į sužadėtinį ji buvo sulaikyta.

HENRIKAS MAZOVĖTIS (*nustebintas pašoka*). Kaip?!. Mano broleño sužadėtinė!.. Ir aš nieko apie tai nežinau!.. (*Sudėjęs rankas ant krūtinės, į riterius*) Girdite? A-a? Ir nieko mums nepasakė!.. A-a? Nė vienu žodžiu neprasitarė!..

JONAS SKARBĖKAS. Užgaudamas savo brolių, kunigaikštis Skirgaila užgavo ir visą lenkų karalystę.

¹⁴ Krokuvos arkikatedros dvasininkų kolegija.